

***PATRIMONIUL TRANSILVĂNEAN SĂSESC
APROAPE UITAT.***

INTERVIU CU ISTORICUL MARTIN RILL

Delia BĂLĂICAN

Zusammenfassung: Martin Rill wurde am 18. Mai 1951 in der Gemeinde Șura Mică (Kleinscheuern) im Kreis Sibiu geboren. Er schloss 1966 die Grundschule in Șura Mică ab. Er schloss 1970 das Gymnasium in Avrig, Kreis Sibiu, ab und absolvierte 1976 die Fakultät für Geschichte und Philologie in Sibiu an der „Babeș-Bolyai“-Universität in Cluj-Napoca.

Von 1976 bis 1989 war er als Kurator am Brukenthal-Museum in Sibiu tätig. Von 1990 bis 1995 war er als wissenschaftlicher Mitarbeiter und Projektleiter beim Siebenbürgisch-Sächsischen Kulturrat in Gundelsheim am Neckar, Deutschland, tätig. Von 1996 bis 2011 war er wissenschaftlicher Mitarbeiter am Zentralmuseum der Donauschwaben in Ulm, Deutschland.

Von 2012 bis 2017 war er Leiter des Verbindungsbüros zu Rumänien bei der Landeskredit-Bank Stuttgart und mit der Leitung des Honorarkonsulats von Rumänien in Stuttgart betraut.

Zudem war er an den archäologischen Ausgrabungsstätten Vurpăr, Cârța, Șura Mică (alle im Kreis Sibiu) u. a. beteiligt. Er organisierte über 30 Ausstellungen in Rumänien, Österreich, Italien, Belgien und der Schweiz sowie in den Donauländern Deutschland, Österreich, der Slowakei, Ungarn, Kroatien, Serbien und Bulgarien. Er hielt Vorträge an Instituten und Universitäten in Deutschland, Italien, Ungarn, Luxemburg und der Republik Moldau. Er veröffentlichte Artikel, Bücher und Ausstellungskataloge in Deutschland und Rumänien (siehe Anhang).

Er war Gründungsmitglied und Vorstandsmitglied des Deutsch-Rumänischen Forums Berlin (2000–2012) sowie beratendes Mitglied der Regierungskommission Rumänien – Land Baden-Württemberg unter dem Vorsitz des Wirtschaftsministers der Landesregierung Baden-Württemberg (2001–2017), Mitglied des Vorstands des Internationalen Donaufestivals in Ulm (1998–2016) sowie Mitglied des Vorstands des Deutsch-Rumänischen Freundschaftsvereins „Danubius“ in Ulm. Seit 1989 ist er Mitglied des Arbeitskreises für Siebenbürgische Landeskunde e. V. Heidelberg (Cercul de Studii Transilvane).

Er erhielt den „Romulus-Vuia“-Preis des Kulturministeriums für die Ausstellung „Hausgeschichten“ (2003) und den Großen Preis des Kulturministeriums für die Ausstellung „Flug in die Vergangenheit“ (2006). Im Jahr 2010 wurde ihm der Titel eines außerordentlichen Professors der Universität Pécs (Ungarn) für die Förderung der Kulturgeschichte und der wissenschaftlichen Forschung zur Geschichte Siebenbürgens und Ungarns verliehen.

Stichworte: Kulturerbe, Sachsen, Stadtbefestigungen und Kirchenburgen, Biertan, Călnic, Prejmer, Saschiz, Valea Viilor und Viscri, Sebeș und Țara de sub Pădure, Siebenbürgen, Rumänien.

Delia Bălăican: Stimate domnule Martin Rill, vom preciza pentru cititorii noștri contextul acestei întâlniri, când la Biblioteca Academiei Române, în amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu”, joi 11 iunie 2026, ora 11, a fost lansată cartea *Mühlbach und der Unterwald / Sebeșul și Țara de Sub Pădure*, de Georg Gerster și Martin Rill. Amfitrionul evenimentului a fost domnul Narcis Dorin Ion, directorul Muzeului Național Peleş, cuvântul de bun-venit l-a rostit domnul directorul-general al Bibliotecii Academiei Române, membru de onoare al Academiei Române, Nicolae Noica. Dintre vorbitorii care au pus în valoare importanța cărții, îi amintim pe: profesoara universitară doctor, Tereza Sinigalia; protopopul Alfred Dahinten, de la Protopopiatul Sebeș al Bisericii Evanghelice C.A.; profesorul universitar doctor, Ioan Oprea; profesorul universitar doctor, Rudolf Gräf, de la Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu. Și nu în ultimul rând, autorul însuși, dumneavoastră, domnul Martin Rill, prin concizie și spontaneitate ați cucerit auditoriul format din specialiști din domeniul patrimonial, membri ai comunității germane, studenți etc.

Domnule Martin Rill, care este narațiunea pe care o transmite clădirile fotografiate și descrise în cartea dumneavoastră, peisajul aferent precum și legătura cu localnicii?

Martin Rill: Pentru prima dată, în ocrotirea patrimoniului transilvănean sunt prezentate publicului larg rezultate unei evidențe sistematice a monumentelor. Plecarea masivă a sașilor transilvăneni a dus, la un moment dat, la depopularea satelor și prin aceasta la degradarea accentuată a structurii așezărilor și a fondului construit de-a lungul mai multor secole. Localitățile din zona de locuire a sașilor sunt prezentate publicului larg în seria de volume: *Transilvania în zbor, Țara Bârsei, Sibiul și Ținutul Vechi, Rupea și Țara Făgărașului și Regiunea între Târnave, Sighișoara și Târnava Mare, Mediașul și Ținutul Vinului*, după care *Valea Hârtibaciului, Valea Calvei și Ținutul Verzei*. Au fost perspective impresionante asupra unor zone aproape uitate ale Transilvaniei, în care se află localități cu monumente extraordinare, multe puțin cunoscute.

Aceste volume bogat ilustrate sunt dedicate celor care au cunoscut acest patrimoniu și memoriei celor care vin după noi. Astfel este prezentat patrimoniul cultural a 200 de localități. În volumul de față sunt prezentate cele 18 localități, din Regiunea **Sebeș și Țara de sub Pădure**: Berghin, Orăștie, Boz, Pianul de Jos, Dobârca, Ungurei, Gusu, Apoldu de Sus, Amnaș, Călnic, Sebeș, Petrești, Reciu, Miercurea Sibiu, Romos, Păuca, Gârbova și Vingard.

Delia Bălăican: Care a fost tehnica fotografică aleasă în realizarea proiectului și de ce?

Martin Rill: În volum sunt incluse fotografii aerinene realizate pe diapozitive Kodak, în anii 1994-1995 de renumitul fotograf elvețian Georg Gerster. Celelalte fotografii sunt 98% realizate digital, în format RAW, cu camera NIKON D 800, cu diferite obiective. Doar zece fotografii, printre care imaginea de titlu a fost capturată printr-o drona. Cele 32 de fotografii

aeriane ale lui Georg Gerster din această carte au fost făcute în anul 1994. Eduard Schneider, Rolf Pfaff, Claudiu Purdea și Katharina Schunn au pus la dispoziție, de asemenea, câteva fotografii individuale.

Delia Bălăican: Prin ce se caracterizează estetica arhitecturii săsești din Transilvania?

Martin Rill: Regiunea săsească a Transilvaniei este cea mai mare zonă de arhitectură rurală medievală din Europa. În urma permiselor date de regii medievali ai Ungariei, după 1100 d. H. au fost colonizați emigranți vorbitori de limbă germană, în sudul și estul Transilvaniei, la trecători, pentru păzirea granițelor. Înțelegerea patrimoniului construit al zonei ocupate de sași implică o cunoaștere în profunzime a modului de construire, determinat fundamental de factori climatici specifici, de o cultură și o gândire occidentală și un context istoric caracteristic. Excluzând subiectul restaurării cunoscutelor biserici fortificate, prezente în fiecare sat săsesc, ce beneficiază de o tratare aparte datorită clasării ca monumente istorice cu grad înalt de protecție – UNESCO–, lucrarea de față vizează patrimoniul construit al arhitecturii rezidențiale tradiționale săsești, insuficient protejate juridic, ce evidențiază pe de o parte diverse stadii de degradare și pe de altă parte nenumărate greșeli în intervențiile (încercările) de reparare/reabilitare/restaurare, care riscă să schimbe întreaga imagine a acestei zone.

Delia Bălăican: Când ați gândit proiectul care a fost obiectivul cel mai dificil, mai provocator și mai responsabil, la care a trebuit să reveniți în fiecare etapă și de care trebuia ținut seama?

Martin Rill: Proiectul a fost gândit la sfârșitul secolului trecut și s-a materializat până în prezent în 9 volume din această serie.

Delia Bălăican: Față de momentul inițial și cel prezent, starea patrimoniului cartografiat s-a schimbat?

Martin Rill: Localitățile sunt situate la granița dintre Podișul Secașelor și Carpații Meridionali. Așezările, cu ulițele delimitate de fronturi de case tradiționale, sunt dominate de biserica medievală fortificată, situată pe o colină. Satele sunt extrem de bine conservate, în toate componentele sale: atât rețeaua rutieră istorică de legătură cu alte sate, structura de străzi din cadrul localității cât și arhitectura caselor țărănești, în legătură cu biserica fortificată, care domină satul. Atât condițiile meteorologice – vânturi foarte puține – cât și locuirea permanentă până în anii 1985-1989, când proprietarilor sași li s-a acordat posibilitatea de a părăsi țara (comunistă), au condus la un grad relativ bun de păstrare a casei. În prezent, după cei peste 30 de ani de absență a locuirii permanente, se realizează salvarea caselor și adaptarea la condițiile de viață actuale, respectând totodată condițiile situării într-o zonă protejată. Odată cu întoarcerea lor în România, câteva familii de sași iau din nou în posesie casele săsești. În momentul actual sunt în derulare foarte multe proiecte de restaurare, mai mult sau mai puțin adecvate. Cu finanțare europeană s-au restaurat o serie de cetăți, biserici și centrul urban de la Orăștie.

Delia Bălăican: În ce măsură experiența de viață personală, faptul că ați trăit și în România și în Germania a influențat viziunea asupra cărții?

Martin Rill: Faptul că între anii 1992-1998 a putut fi inventariat patrimoniul săsesc din Transilvania se datorează multor colegi din România și Germania, de la Comisia Națională a Monumentelor – București și Comitetul Național German ICOMOS. Acțiunea s-a materializat în publicația științifică bilingvă a seriei *Topografia monumentelor din Transilvania*. Modelul a fost reprezentat de inventarierea monumentelor Oficiilor de restaurare și conservare din Germania. Am avut onoarea de a conduce proiectul de inventariere din perioada 1991-1995.

Delia Bălăican: Care este mesajul pe care cartea îl transmite generațiilor viitoare?

Martin Rill: Înșeși bisericile reconstruite, extinse, reparate sau înlocuite după daune sunt, dincolo de fortificații, toate, dovezi importante de arhitectură din Europa Centrală și a Evului Mediu transilvănean târziu, din epoca romanică până în perioada gotică târzie. Patrimoniul valoros, parțial dinaintea Reformei, oferă o selecție reprezentativă a vieții culturale medievale intense și, de la mijlocul secolului al XVI-lea, a comunităților săsești din Transilvania influențate de Reformă.

Biserica fortificată din mijlocul satelor săsești reprezintă un ansamblu monumental unic, de mare valoare cultural-istorică, deoarece contribuie la vizualizarea structurilor reale construite de-a lungul epocilor și integrarea lor în peisaj și dezvoltarea arhitecturală în timp.

Pentru a aprecia importanța bisericilor fortificate săsești în mod corespunzător este definitorie biserica fortificată și centrul urban Biertan, care a fost înscrisă pe Lista Patrimoniului Mondial al UNESCO, în anul 1993. Dintr-o inițiativă comună germano-română a fost propusă extinderea acestei poziții prin exemple semnificative. Astfel au fost propuse alte tipuri și selectate din diferite regiuni ale fostelor zone de locuire germană: Călnic, Prejmer, Saschiz, Valea Viilor și Viscri. Acestea au devenit, de asemenea, patrimoniul mondial în 1999. Astăzi, cetățile și bisericile fortificate reprezintă o atracție majoră a ofertelor turistice din România.

Delia Bălăican: Albumul conceput de dumneavoastră este un obiect de artă în sine, iar informațiile conținute sunt consistente, totuși, dacă ar fi să faceți o recomandare de călătorie, pentru cineva care ar dori să cunoască zona Sebeșului și ar avea doar trei zile de petrecut în această minunată zonă a României, care ar fi acel traseu sau variante de excursii? Vă mulțumesc!

Martin Rill: Recomand unul din traseele foarte spectaculoase: De la Sibiu spre Apoldu de Sus- Miercurea Sibiului-Gârbova-Călnic-Sebeș.

Anexă – Listă cu publicațiile autorului Martin Rill

- *Taten und Gestalten. Bilder aus der Vergangenheit der Rumäniendeutschen* [Fapte și personalități. Imagini din trecutul germanilor din România], I, (coord. Dieter Drotleff), Cluj-Napoca, 1983, 171 p., [16] p. il. (în colab.); *Denkmaltopographie Siebenbürgen. Kreis Kronstadt* [Topografia Monumentelor din Transilvania. Județul Brașov], Bd. 3.3, (ed. Christoph Machat?) Thaur bei Innsbruck, 1995, 365 p., il. (în colab.); *Siebenbürgen im Flug* [Transilvania în zbor] München, 1997, 267 p. (în colab.), ed. a II-a, 1999;
- Das Burzenland* [Țara Bârsei], München, 1997, 300 p. (în colab.); *Kirche und Glaube* [Biserica și credința], p. 382-428 In: Thomas Nägler: *Marktort und Bischofssitz Birtihalm in Siebenbürgen. Die Kirchenburg* [Târgul și reședința episcopală Biertan din Transilvania.], München, 2004, 576 p.;
- Sibiu/Hermannstadt. Europäische Kulturhauptstadt 2007* [Sibiu – Capitală Culturală Europeană], München, 2007, 208 p., il. (în colab.); *Sibiu/Hermannstadt European Capital of Culture*, München, 2007, 208 p. (în colab.);
- Blicke auf Rumäniens Vergangenheit* [Priviri asupra trecutului României], München, 2007, 128 p., il. (în colab.); *Temeswar/Timișoara. Eine Perle des Banats* [Timișoara. O perlă a Banatului], München, 2009, 208 p.; *Das Repser und Fogarascher Land* [Ținutul Rupea și Țara Făgășului], Buchversand Südost, 2014, 324 p., il. (în colab.); *Einblicke ins Zwischenkölgegebiet* [Priviri asupra zonei Târnavelor] (mit Georg Gerster), Buchversand Südost, 2018, 324 p., il. (în colab.);
- *Kleinscheuern. Eine Gemeinde in Siebenbürgen* [Șura Mică. O comună din Transilvania], München, 2004, 634 p., il. (coautor și coord.); *Hermannstadt und das Alte Land. Eine europäische Kulturlandschaft in Siebenbürgen* [Sibiul și Țara Veche], München, 2002, 300 p. (coautor și editor);
- *Reisehandbuch Siebenbürgen* [Ghid de călătorie în Transilvania], (Heinz Heltmann și Gustav Servatius), Thaur bei Innsbruck, 1993, 517 p. (în colab.); *Steingewordener Glaube. Kirchliche Architektur im Temescher Banat des 18. Jahrhunderts*. [Credința în piatră. Arhitectura în Banatul de Timișoara] Catalog de expoziție, Ulm, 2004, 32 p.;
- Donau. Eine Künstlerreise zum Schwarzen Meer* [Dunărea. O călătorie artistică spre Marea Neagră. Catalog expoziție, Ulm, 2005, 120 p.;
- Rumänien – Ein europäisches Kulturerbe* [România un pesisaj cultural european]. Catalog, Ulm, 2005, 38 p.; *Sibiu/Hermannstadt – Denkmäler, Menschen, Landschaften* [Sibiu, monumente, oameni, locuri]. Catalog, Hermannstadt 2007, 50 p.;
- 425 Jahre deutsches Theater in Hermannstadt, 50 Jahre DASS* [425 de ani de teatru german în România. 50 de ani la Sibiu], Catalog, Hermannstadt, 2007, 48 p. (în colab.);

- Temeswar/Timișoara. Klein Wien an der Bega* [Timișoara. Mica Viena de pe Bega]. Catalog de expoziție, Ulm, 2010, 64 p., il.;
- Der Mensch. Der Fluss. Malerei der Donauländer. Along the river of men.* [Omul și fluviul. Pictura Țărilor Dunărene], Ulm, 2011, 114 p., il.
- *Der Schatz von Heltau* [Tezaurul de la Cislădie], FVLK, 28, 2, 1985, p. 75–83; „*Turris Neponis*” – *Zur Geschichte und Baugeschichte der Kirche von Neppendorf* [„*Turris Neponis*” – Despre istoria și istoria construcției bisericii din Turnișor], FVLK, 30, 1, 1987, p. 65–81, il. (în colab.);
- Burgberger Funde und Ausgrabungen* [Descoperiri și săpături arheologice la Vurpăr (jud. Sibiu)], FVLK, 32, 1, 1989, p. 23–31, fig. (în colab.);
- Betrachtungen zum Gebäude des ersten Spitals in Hermanstadt* [Considerații cu privire la clădirea primului spital din Sibiu], ZSLK, 13, 1990, p. 62–74 (în colab.);
- Länderporträts der Donau-Anrainerstaaten* [Monografii state dunărene], Eine kulinarische Donaureise. [O călătorie culinară pe Dunăre], (coord. Siegfried Ruoff), Ulm, 2004, p. 10-23;
- Sibiu/Hermannstadt. Istorie și moștenire culturală / Sibiu/Hermannstadt. Geschichte und Kulturerbe*, O experiență europeană moștenirea istorică și culturală a germanilor din România / Eine europäische Erfahrung. Das historische und Kulturelle Erbe der Deutschen in Rumänien (coord. Raluca Mălăncioiu et alii), București, 2019, p. 26–45;
- Temeswar/Timișoara. Istorie și moștenire culturală / Temeswar/Timișoara. Geschichte und Kulturerbe*, Ibidem, p. 121–141;
- Cetăți și biserici fortificate din Transilvania*, Ibidem, p. 46–57.

Delia BĂLĂICAN
Biblioteca Academiei Române